

تحلیل و بررسی رابطه ابعاد سرمایه اجتماعی و هویت فرهنگی

تاریخ دریافت مقاله: ۹۳/۲/۲۴

سیدناصر حجازی *

تاریخ تأیید مقاله: ۹۳/۶/۲

هابیل حیدرخانی **

چکیده

یکی از ابعاد مورد مطالعه زندگی انسان معاصر «هویت» اوست که عوامل گوناگونی در حوزه زندگی اجتماعی مانند خانواده، دوستان، مذهب، ملیت، و نوع سرمایه‌های فردی همچون اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و... در فرآیند شکل‌گیری آن نقش دارند و از عوامل مرتبط با این سازه عنوان می‌شوند.

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه ابعاد سرمایه اجتماعی و هویت فرهنگی در شهر کرمانشاه، یک بررسی کاربردی (Applied)، از نظر وسعت پهنانگر (Extensive)، از نظر دامنه خرد (Microlevel) و از نظر زمانی یک بررسی مقطعی (Cross sectional) است. روش تحقیق، میدانی و با استفاده از تکنیک پیمایش، و ابزار جمع‌آوری داده‌های پرسش‌نامه است. همچنین حجم نمونه، ۳۸۰ نفر از شهروندان بالای ۱۸ سال شهر کرمانشاه است. برای دسترسی به هدف اصلی پژوهش، ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی همچون اعتماد، انسجام، مشارکت، تعامل و آگاهی اجتماعی به‌عنوان متغیرهای مستقل و رابطه آن با هویت فرهنگی به‌عنوان متغیر وابسته بررسی و تحلیل شده است. بر اساس نتایج به‌دست آمده، میزان گرایش به هویت ملی در میان شهروندان کرمانشاهی بیش از حد متوسط ($\bar{X}=3.49$) است و بین متغیرهای مستقل و وابسته رابطه مثبت و مستقیم معناداری وجود دارد.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، هویت فرهنگی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی، آگاهی اجتماعی، تعامل اجتماعی.

* عضو هیئت علمی گروه علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان. Email: hejazinaser@yahoo.com

** دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی بررسی مسائل اجتماعی ایران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان.

مقدمه و بیان مسئله

هویت^۱ فرهنگی در زمرهٔ موضوعاتی به‌شمار می‌آید که در تئوری‌ها و دیدگاه‌های گوناگون جامعه‌شناسی و مطالعات فرهنگی به‌دلیل قرابت و تداخل معنایی و مفهومی با پدیده‌های فراگیری نظیر بازنمایی، آگاهی، عضویت و تعلق جمعی، انسجام اجتماعی، نمادگرایی و معنا به‌عنوان تعیین‌کنندهٔ جهت‌گیری‌های شناختی، عاطفی و عملی افراد، مورد توجه ویژه‌ای قرار گرفته و به شیوه‌های متفاوتی مفهوم‌سازی شده است. از این رو، اشتغال نظری و عملی به هویت، به مشخصهٔ اساسی آثار نظری و تجربی در دوران معاصر بدل شده است. هویت فرهنگی، شناسهٔ آن گروه یا حوزهٔ اجتماعی است که شخص بدان تعلق دارد و خود را با آن معرفی می‌کند و در زندگی اجتماعی نسبت به آن ملتزم، متعهد و وفادار است.

گاهی سؤالاتی مثل: که هستیم، چه هستیم، برای چه هستیم، و... به ذهن ما خطور می‌کنند و درصدد هستیم به‌نحوی به آنها پاسخ دهیم. این سؤالات ما را متوجه ریشه و خاستگاه بنیادی خودمان می‌کنند. به عبارت دیگر، به ریشه‌یابی هویت خود می‌پردازیم که همان تلاش برای تعیین آن است. برای دیگران نیز اهمیت دارد که ما به کجا تعلق داریم؛ بیشتر مردمی که با آنها برخورد می‌کنیم می‌کوشند ما را در کشوری قرار دهند که در آن ملیتی داشته باشیم، یا به موقعیت، جایگاه و لنگرگاهی پیوند دهند که بر اساس آن بتوانند رفتارهای اجتماعی ما را تفسیرپذیر، پیش‌بینی‌پذیر یا تحلیل‌پذیر کنند. این جنبهٔ اصلی آن چیزی است که وقتی دربارهٔ هویت سخن می‌گوییم به آن اشاره داریم (آلبرو، ۱۳۸۰: ۱۲۶). چنین سؤالاتی، که بیانگر نوع هویت ما به‌شمار می‌روند، می‌توانند ابعاد مختلفی همچون ملی، سیاسی، فرهنگی، دینی و... به خود بگیرند. با مشخص شدن این ابعاد برای هر گروه یا جامعه‌ای، تفاوت بین گروه خودی و غیرخودی یا دیگری آشکار می‌شود (Smith, ۱۹۹۳; Volf, ۱۹۹۶).

احساس کسی بودن یا اینکه ما چه کسی هستیم، معنایی اجتماعی دارد زیرا به ما اجازه می‌دهد به این واقعیت پی ببریم که خودمان را چگونه می‌بینیم یا دیگران چگونه ما را درمی‌یابند؛ با این حال، هویت، ثابت و غیرقابل تغییر نیست و شکل پویای زندگی اجتماعی است و از عوامل متعددی تأثیر می‌پذیرد.

1. Identity.

با توجه به افزایش ارتباطات جهانی و «جهانی شدن»^۱، که باعث ایجاد تغییرات فرهنگی بسیاری در جوامع مختلف شده است، انسان‌ها در معرض رواج ارزش‌ها، اندیشه‌ها و گرایش‌های مختلف قرار گرفته‌اند و شخصیت آنها معجونی شده از کثرت‌ها و ارزش‌ها و هنجارهای ناهمخوان که او را در کشاکش مسیرهای زندگی به حیرانی کشانده است. بنابراین موضوع هویت و مؤلفه‌های آن در فرهنگ اجتماعی، هیچ‌گاه به گستردگی امروز محل بحث و مناقشه نبوده، چراکه شاید صاحب‌نظران و متفکران این حوزه هرگز اهمیت «تفاوت» را چنین ملموس، گسترده و تمایز یافته تجربه نکرده بودند. در واقع با گسترش ارتباطات محلی، ملی و بین‌المللی در جامعه امروزین، حوزه مطالعه جدیدی در باب هویت و مؤلفه‌های آن باز شده است.

فرهنگ و عناصر مرتبط با آن از مهم‌ترین منابع هویت به‌شمار می‌روند. با این حال، انسان معاصر در هر محیط اجتماعی که زندگی کند، سعی دارد موقعیتی برای خود دست و پا کند و هویتی متمایز داشته باشد.

هویت‌های متعددی برای انسان وجود دارد؛ از جمله فردی، اجتماعی، ملی، مذهبی و قومی، اما «هویت فرهنگی»^۲ مشرف به تمامی انواع هویت‌هاست و با آنها در ارتباط متقابل قرار دارد. هویت فرهنگی دارای ابعاد گوناگونی است؛ از جمله این ابعاد برآیند هویت‌های افراد در مقیاس جمعی به اضافه آموزش، جامعه‌پذیری^۳ و آداب و رسوم^۴ آنهاست که در زمینه‌های مختلف فردی، سیاسی و اجتماعی متجلی می‌شود (علیخانی، ۱۳۸۶؛ برگرفته از حسینی، ۱۳۸۸).

اما با توجه به تغییری که در رویکردهای نظری و تجربی به وجود آمده است، باید گفت که دیگر نباید مانند گذشته صرفاً برای تحلیل هویت از مفاهیم ساختاری مانند طبقه اجتماعی افراد استفاده کرد، بلکه شرایط امروزین توجه به سنخ‌شناسی‌های جدید با استفاده از مفاهیمی چون انواع سرمایه را نیز الزام می‌کند.

اهمیت و رواج فزاینده مفهوم سرمایه در علوم اجتماعی، ظاهراً ناشی از این واقعیت است که سنخ‌شناسی‌های موجود نمی‌توانند تنوع و گوناگونی دنیای اجتماعی را توضیح

1. Globalization.
2. Cultural Identity.
3. Sociability.
4. Customs.

دهند. حال با توجه به تغییری که در رویکردهای نظری و تجربی به وجود آمده، می‌توان نتیجه گرفت که مفهوم سرمایه بدیل یا جایگزینی برای مفاهیمی ساختاری از قبیل طبقه اجتماعی افراد شده است.

هویت به‌عنوان شالوده فکری یک فرد، جزء اساسی‌ترین مسائلی است که نسل امروز در ایران با آن درگیر است. پاسخ‌گویی به سؤالات درباره «خود» و «ریشه خود» با وجود هجوم انواع مظاهر غرب، اهرمی است که سرنوشت آینده کشور را تحت تأثیر قرار می‌دهد زیرا جوانان، که آینده‌سازان کشور به‌شمار می‌آیند، در صورتی می‌توانند در راه آبادانی و سازندگی کشور گام بردارند که به آن احساس تعلق داشته باشند. بنابراین در پژوهش حاضر به دنبال آنیم که رابطه ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی همچون مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی، آگاهی اجتماعی و تعامل اجتماعی با هویت فرهنگی جوانان بررسی کنیم. محدوده مکانی پژوهش حاضر شهر کرمانشاه و محدوده زمانی آن سال ۱۳۹۲ است.

انتخاب مسئله هویت در کرمانشاه به‌عنوان محدوده مکانی این پژوهش به این دلیل است که در این شهر مذاهب مختلفی مانند شیعه، سنی (شافعی و حنفی)، اهل حق (علی‌اللهی)، نعمت‌اللهی و به میزان اندکی هم، یهودی، مسیحی و بهایی رواج دارند. همچنین در این شهر مردم به زبان‌ها و گویش‌های کردی (با چندین لهجه مختلف)، لکی، لری و فارسی صحبت می‌کنند؛ بنابراین در این شهر افراد در معرض هویت‌های مختلفی قرار گرفته‌اند که ممکن است آنها را با بحران هویت مواجه سازند.

پیشینه پژوهش

- سروش و افراسیابی (۱۳۸۹) پژوهشی را با عنوان «سرمایه اجتماعی، هویت و مشارکت اجتماعی جوانان شیراز» به انجام رسانده‌اند. هدف آن بررسی میزان مشارکت اجتماعی جوانان و ارتباط آن با سرمایه اجتماعی و هویت بوده است. نتایج گویای سطح پایین مشارکت اجتماعی (متوسط ۴.۸ فعالیت از ۱۸ فعالیت) در میان جوانان است. مطابق با نتایج این تحقیق از میان متغیرهای زمینه‌ای، تنها میزان تحصیلات بر میزان مشارکت تأثیر داشته است. کسانی مشارکت اجتماعی بیشتری می‌کنند که کیفیت روابط (میزان صمیمیت) بالاتری داشته‌اند، از حمایت‌های بیشتری (در بُعد حمایت

مشاوره‌ای و اطلاعاتی) برخوردار بوده و بیشتر به هنجار عمل متقابل اعتقاد داشته‌اند. به علاوه، جوانانی که دارای هویت ملی و دینی قوی‌تر و هویت جنسیتی مدرن‌تری هستند، مشارکت بیشتری دارند. نتایج نشان می‌دهد که جوانان در بُعد ذهنی جویای مشارکت‌اند، اما میزان نازل سرمایه اجتماعی جدید در شبکه اجتماعی، که باید به عنوان منبع توانمندکننده کنش عمل کند، به آنها اجازه مشارکت عملی را نمی‌دهد.

- شریفی و کاکاوندی (۱۳۸۹) پژوهشی را با عنوان «رابطه سرمایه اجتماعی خانواده با هویت جوانان» انجام داده‌اند. هدف اصلی این پژوهش، مطالعه ابعاد روابط گفتمانی و هنجاری درون خانواده و هویت اجتماعی به عنوان متغیرهای اصلی تحقیق و مطالعه سرمایه اجتماعی و هویت اجتماعی جوانان و نیز چگونگی پیوند آن دو است. سرمایه اجتماعی که یکی از مفاهیم کلیدی جامعه‌شناسی است هنجارها و روابط را دربرمی‌گیرد. مفهوم هویت نیز به دو بُعد ذهنی و عینی تقسیم می‌شود. نتایج به دست آمده از این پژوهش، بیانگر وجود رابطه معنادار و مثبت بین دو متغیر سرمایه اجتماعی خانواده و هویت اجتماعی در سطح معناداری ۹۹ درصد است.

- وحید، کلانتری و فاتحی (۱۳۸۲) مقاله‌ای پژوهشی را با عنوان «رابطه سرمایه اجتماعی با هویت اجتماعی دانشجویان: مطالعه موردی یازده دانشگاه دولتی شهر تهران» را به نگارش درآورده‌اند. مقاله پژوهشی حاضر به بررسی رابطه میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان با نحوه تعریف و برداشت آنان از جنبه‌های اجتماعی هویت خود پرداخته است. ۷۰۰ نفر دانشجو به عنوان گروه نمونه از یازده دانشگاه دولتی روزانه شهر تهران انتخاب شدند. در این تحقیق سرمایه اجتماعی یک شاخص ترکیبی است که شامل احساس تعهد، تعلق و اعتماد افراد به نهادها و گروه‌های اجتماعی و نیز بیانگر سطح علاقه آنان به تعاملات اجتماعی (عضویت آنان در گروه‌های اجتماعی) است. نتایج این پژوهش، که با دو روش توصیفی و هم‌بستگی انجام شده است، فرضیه اصلی تحقیق را به قرار زیر به اثبات رساند: بین میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان و نحوه تعریف آنان از جنبه‌های اجتماعی هویت خود، هم‌بستگی مثبت و معنادار و نسبتاً ضعیفی وجود دارد (با احتمال $p=0.000$ و $t=0.1919$).

در زمینه تأثیر سرمایه بر هویت فرهنگی، تحقیقات چندانی در خارج کشور انجام نشده است.

- ساندرز^۱ (۲۰۰۰) وجود رابطه میان هویت قومی و سرمایه اجتماعی را اثبات کرد و نشان داد شبکه‌های اجتماعی و سرمایه اجتماعی منتج از آن برای مطالعه قومیت در جوامع متکثر دارای چشم‌انداز هستند.

- اکسلی و دیگران^۲ (۱۹۹۰) اثر متقابل سرمایه اجتماعی و هویت اجتماعی را بررسی کرده‌اند. به عقیده آنها، مدارس ظرفیت بالای تولید اجتماعی دارند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی در شکل‌گیری هویت اجتماعی نقش بسزایی دارد. سرمایه اجتماعی و هویت اجتماعی به صورت تعاملی سبب تقویت یکدیگر می‌شوند (شریفیان ثانی، ۱۳۸۰).

- دینش^۳ و همکاران (۱۹۹۹) در پژوهشی با عنوان «هویت فرهنگی و سنجش آن: پرسش‌نامه‌ای برای آسیایی‌ها» در دو بخش نظری و پژوهشی به این پدیده پرداخته‌اند. در بخش نظری، شیوه‌های عملی تنظیم پرسش‌نامه هویت فرهنگی تشریح و بخش پژوهشی به پیاده کردن این پرسش‌نامه بر روی بیماران هندی اختصاص داده شده است. این مقاله، پژوهشی روانکاوانه محسوب می‌شود که نتایج آن نشان می‌دهد مؤلفه‌های کلیدی مهم در تفاوت سنت‌گرایی نسبت به مدرنیسم به ترتیب عبارت‌اند از: مذهب و آیین‌های مذهبی، زبانی که با آن صحبت می‌شود، عقاید مربوط به تدارک ازدواج، تصمیم‌گیری در مورد خانواده و ارتباطات جامعه در داخل گروه‌های قومی همسان.

- امبر^۴ (۲۰۰۹) در مطالعه‌ای با عنوان «درک هویت در قرن بیست و یکم: چالش پیش روی جوانان اماراتی»، به فرایند شکل‌گیری هویت فرهنگی در کشور امارات پرداخته است. نتایج این مقاله نشان داد که از میان مؤلفه‌های مهم تشکیل‌دهنده هویت فرهنگی برای ۹۰ درصد پاسخ‌دهندگان، مذهب بسیار مهم بوده است و همین‌طور به ترتیب زبان ۸۶/۵ درصد، ارزش‌های فرهنگی ۷۷/۱ درصد، اصل و نسب ۷۴/۴ درصد، از طرف دیگر هم ازدواج با ۶۲/۴ درصد کمترین اهمیت را برای پاسخ‌دهندگان داشته است.

1. Sanders.
2. Exceli and others.
3. Dinesh.
4. Amber.

۲. مبانی نظری

۲.۱. سرمایه اجتماعی

هرچند ریشه‌های بحث سرمایه اجتماعی را می‌توان در کارهای جامعه‌شناسان قرن نوزدهم یعنی دورکیم^۱، وبر^۲، مارکس^۳ و زیمل^۴ پیدا کرد (Grix, ۲۰۰۱; Wall et al., ۱۹۹۸; Portes, ۱۹۹۸)، اما اولین کسی که این اصطلاح را به کار برد هانی فان^۵ بود. بعدها جیمز کلمن^۶ نقش شرکت اجتماعی را در شکل‌گیری فرهنگ و تعلیم و تربیت شرح داد. سرمایه اجتماعی مفهومی بود که مدتی از مباحث دور ماند، اما بعد از آن جین جاکوب^۷ در اواخر دهه ۱۹۶۰ آن را مطرح کرد، سپس لوری^۸ در دهه ۱۹۷۰ و کلمن در دهه ۱۹۸۰ آن را به تفصیل شرح دادند. همچنین پیر بوردیو^۹ جامعه‌شناس فرانسوی نیز تحقیقاتی در این مورد به عمل آورد (Woolcock ۱۹۴:۲۰۰۱). به‌طور کلی باید گفت پیشرفت جدید مفهوم سرمایه اجتماعی از سه تألیف کلیدی بوردیو، کلمن و پاتنام و تعدادی تألیفات دیگر با همکاری جریان نظریه چندنظمی پدید آمده است. سرمایه اجتماعی معطوف به ارتباطات اجتماعی میان مردمی است که به نتایج پرباری دست یافته‌اند.

جیمز کلمن سرمایه اجتماعی را در شرکت مجریان در ساختارهای اجتماعی قرار داد. کلمن به سرمایه اجتماعی به عنوان مورثی ساختن روابط بین و داخل مجریان در یک جامعه نظر دارد که به بعضی‌ها سود می‌رساند و به بعضی نیز سودی نمی‌رسد. سرمایه اجتماعی یک واحد منفرد نیست بلکه طیفی از واحدهای متفاوت است که مشترکاً دو شاخص دارند: همه آنها شامل جنبه‌هایی از یک ساختار اجتماعی هستند، و به مجریان خاصی کمک می‌کنند که در داخل ساختار هستند. توسعه سرمایه اجتماعی به جنبه‌های قابلیت اعتماد، التزامات، و هنجارهای مؤثر که به‌وسیله شرکت‌کنندگان در شبکه‌ها نگهداری می‌شود گفته می‌شود و به حفظ فرصت‌ها و منابع در حال پیشرفت بستگی دارد. کلمن تشکیل و تخریب سرمایه اجتماعی و اثرات آن بر بستن روابط

1. Durkheim.
2. Weber.
3. Marx.
4. Simmel.
5. Hani fan.
6. James Coleman.
7. Jine Jakoob.
8. Glenn Loury.
9. Pierre Bourdieu.

داخل گروه‌های شبکه‌ای را مورد نظر دارد. او همچنین جوانب ساختارهای اجتماعی در ایدئولوژی‌های مختلف و نقش فراوانی و کمک دولتی در توسعه سرمایه اجتماعی را ارزیابی کرد. تعریف کلمن از سرمایه اجتماعی هنوز بر کار جامعه‌شناختی اخیر برتری دارد اگرچه پژوهشگران در آن تجدید نظر کرده‌اند (سلمانی و دیگران، ۱۳۸۹: ۲۵).

پاتنام مدعی است که شرکت در اجتماع مانند شبکه‌های رسمی و غیررسمی جامعه، مرکز اصلی مفهوم سرمایه اجتماعی است. به گفته وی همکاری داوطلبانه در جامعه‌ای که سرمایه اجتماعی عظیمی را در شکل هنجارهای عمل متقابل و شبکه‌های مشارکت اجتماعی به ارث برده بهتر صورت می‌گیرد (Putnam, 2000: 56). شبکه‌های اجتماعی مردم را بیشتر به همکاری و اعتمادپذیری تشویق می‌کنند تا شرایط انفرادی ناشی از پی‌جویی نفع شخصی (تاجبخش، ۱۳۸۴: ۱۲). سرمایه اجتماعی برخلاف سرمایه اقتصادی، کالایی عمومی است. شاید به همین دلیل است که اغلب کم‌ارزش تلقی شده و برای افزایش آن تلاش زیادی نمی‌شود. پاتنام سرمایه اجتماعی را به‌عنوان هم‌بستگی اجتماعی محلی حاصل شده، دارای ویژگی‌های ذیل می‌داند:

۱. وجود مجموعه‌ای متراکم از سازمان‌ها و شبکه‌های اجتماعی محلی؛
۲. سطوح بالای تعهد مدنی یا مشارکت در شبکه‌های اجتماعی محلی؛
۳. هویت محلی قوی و مثبت و نیز احساس تجانس و برابری با اعضای اجتماع محلی؛

۴. هنجارهای تعمیم‌یافته مربوط به اعتماد و کمک متقابل بین اعضای اجتماع محلی و اینکه آیا آنها یکدیگر را به لحاظ شخصی می‌شناسند یا خیر؛

۵. شبکه‌های مشارکت مدنی؛ تجسم همکاری‌های موفقیت‌آمیز گذشته هستند که می‌توانند همچون الگویی فرهنگی برای همکاری آتی عمل کند (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۳: ۲۷۸؛ برگرفته از محسنی تبریزی و آقامحسینی، ۱۳۸۹: ۱۴۹).

شاخص‌های سرمایه اجتماعی در نظر پاتنام؛ اعتماد، هنجارها و شبکه‌های مشارکت اجتماعی‌اند که با تسهیل کنش‌ها، کارایی جامعه را بهبود می‌بخشند.

در دهه ۱۹۷۰ تا ۱۹۸۰ بورديو مفهوم سرمایه اجتماعی را توسعه داد، اما این کار او نسبت به قسمت‌های دیگر نظریه اجتماعی‌اش توجه کمتری را جلب کرد (Field, 2003). یکی از سنگ بناهای نظری جامعه‌شناسی بورديو در نظر گرفتن جامعه

به‌مثابه تکتیری از حوزه‌های اجتماعی است. شکل‌های سرمایه (اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی) عواملی اساسی‌اند که تعریف‌کننده موقعیت‌ها و امکانات کنشگران گوناگون در هر حوزه‌ای به‌شمار می‌روند. از نظر او سرمایه در سه شکل بنیادی امکان بروز می‌یابد: به شکل سرمایه اقتصادی که قابلیت تبدیل شدن به پول را دارد و ممکن است در شکل حقوق مالکیت نهادینه شود؛ به شکل سرمایه اجتماعی که از الزامات اجتماعی (ارتباطات) شکل گرفته است و در شرایط معین، قابلیت تبدیل شدن به سرمایه اقتصادی را دارد و ممکن است به‌صورت عنوان اشرافی یا اصالت خانوادگی نهادینه شود (ماجدی و لهسایی‌زاده، ۱۳۸۵: ۹۴). وی معتقد بود سرمایه اجتماعی یکی از ابعاد برجسته تحقیقاتی علوم اجتماعی است؛ این اصول اجتماعی باعث تقویت افراد و گروه‌ها می‌شود (Bourdieu, ۱۹۸۰: ۴۵). از نظر بوردیو سرمایه اجتماعی دو مؤلفه دارد: اول منبعی است که ارتباط با آن از طریق عضویت در گروه و شبکه‌های اجتماعی امکان‌پذیر می‌شود و دوم اینکه حجم سرمایه اجتماعی که به تملک یک کارگزار انسانی درمی‌آید بر اندازه‌ای از شبکه‌های ارتباطاتی مبتنی است که او می‌تواند بسیج کند.

فوکویاما^۱ سرمایه اجتماعی را در چارچوبی اقتصادی مطرح می‌کند. وی با بهره‌گیری از مفهوم سرمایه اجتماعی یک نظریه اعتماد اجتماعی تدوین می‌کند و می‌گوید قدرت و کارایی سرمایه اجتماعی در جامعه به میزان پایبندی اعضای آن جامعه به هنجارها و ارزش‌های مشترک و توانایی آنها برای چشم‌پوشی از منافع شخصی در راستای خیر و سعادت همگانی بستگی دارد (محسنی تبریزی و آقا حسینی، ۱۳۸۹: ۱۵۰).

بنابراین در یک جمع‌بندی کلی بر اساس نظریات مذکور، سرمایه اجتماعی با ابعاد اعتماد اجتماعی (بوردیو، پاتنام، کلمن)، انسجام اجتماعی (پاتنام، گرانوتر)، مشارکت اجتماعی (پاتنام)، آگاهی اجتماعی (بوردیو) و تعامل اجتماعی (بوردیو، پاتنام) سنجیده می‌شود.

۲.۲. هویت فرهنگی

هویت فرهنگی^۲ حاکی از تداوم بین گذشته و حال است و نفس این تداوم، خود بر شناخت گذشته دلالت می‌کند. شاید بتوان میراث فرهنگی مشترک، گسترده و فراگیر

1. Fukuyama.

2. Cultural Identity.

را در بین شهروندان هر کشور از اجزای مهم هویت ملی دانست که توافق فرهنگی را سبب می‌شود. در تعریفی گسترده، میراث فرهنگی، همهٔ ابعاد فرهنگی هر نظام اجتماعی را دربرمی‌گیرد که به‌نحوی خودآگاه یا ناخودآگاه، ما را تحت تأثیر قرار می‌دهند و از نشانه‌های تاریخ هر فرهنگ و ملت به‌شمار می‌روند. میراث فرهنگی هر ملت، که در هویت ملی آن مؤثر است، مشتمل بر مجموعهٔ مناسک عام، شیوه‌های معماری، سنت‌ها، اعیاد، اسطوره‌ها، عرف‌ها و فولکلور است. بنابراین، تعلق خاطر و علاقه‌مندی شهروندان به میراث فرهنگی، در قوام و تقویت هویت ملی بسیار مؤثر است و در حقیقت، گرایش مثبت به فرهنگ دیرین، پیوند میان فرد و سنت‌های ملی وی را تقویت می‌کند (حاجیانی، ۱۳۷۹: ۲۲۰؛ برگرفته از جوادی یگانه و عزیز، ۱۳۸۷).

از نظر «مکنزی»^۱ نظام فرهنگی به افراد یک گروه هویت فرهنگی می‌بخشد و «هویت ملی» تنها یکی از مؤلفه‌های چهارگانهٔ هویت فرهنگی است. سه نوع دیگر آن عبارت‌اند از: هویت نژادی، هویت دینی و هویت طبقه‌ای. این تقسیم‌بندی در ایران می‌تواند شامل هویت دینی، هویت ملی و هویت قومی باشد. اگر هویت ملی را نوعی احساس ملی یا ناسیونالیسم بنامیم، تعریف دقیق‌تر آن عبارت است از وجود احساس مشترک یا وجدان و شعور جمعی در میان عده‌ای از انسان‌ها که یک واحد سیاسی یا ملت را می‌سازند. این وجدان جمعی است که میان افراد حاضر در جامعه و بین آنها و گذشتگان، رابطه و دلبستگی‌هایی ایجاد می‌کند و روابط و مناسبات آنها را با هم و با سایر ملل رنگ می‌دهد و آمل و آرمان‌های آنان را به هم نزدیک و منطبق می‌سازد (Wynn and white, ۱۹۹۷: ۸۲-۹۲).

به‌نظر گیدنز^۲ هویت در رابطه با فرهنگ و عبارت است از «خود» آن‌طوری که شخص از خودش تعریف می‌کند. انسان از طریق کنش متقابل با دیگران است که هویتش را ایجاد می‌کند و در جریان زندگی؛ پیوسته آن را تغییر می‌دهد؛ هویت امر پایداری نیست، بلکه پدیده‌ای پویا و سیال و همواره در حال ایجاد شدن و عوض شدن است (گیدنز، ۱۳۸۵: ۸۱)؛ وی می‌گوید «نیروی اساسی اغلب کنش‌ها (در جامعهٔ جدید) مجموعه‌ای ناآگاهانه برای کسب احساس اعتماد در کنش متقابل با دیگران است». به اعتقاد او، یکی

1. Mak-Kenzi.
2. Giddens.

از نیروهای پراکنده و موتور حرکتی کنش، نیاز به رسیدن به امنیت هستی‌شناختی (یا حس اعتماد) است. چون انسان‌ها میل دارند در روابط اجتماعی از میزان اضطراب خود بکاهند، این فرایند ناآگاهانه قبل از مکانیزم زبان‌آموزی و آگاهی قطعی به وجود می‌آید و منشأ کنش است و به همین دلیل سیال و پویاست. از نظر وی هویت در واقع همان چیزی است که فرد به آن آگاهی دارد؛ به عبارت دیگر هویت شخصی چیزی نیست که در نتیجه تداوم کنش‌های اجتماعی فرد به وی تفویض شده باشد، بلکه چیزی است که فرد باید آن را به‌طور مداوم و روزمره ایجاد کند و در فعالیت‌های بازتابی خویش مورد حفاظت و پشتیبانی قرار دهد (گیدنز، ۱۳۸۵: ۸۱).

از نظر استرایکر نیز عمل به انتظارات فرهنگی که از عوامل مؤثر بر هویت جمعی است، رعایت آزادی در تعاملات را هم تضمین می‌کند. «گلنر» نظام آموزش عام را سبب تجانس فرهنگی می‌داند که قواعد مشترکی را برای تعاملات اجتماعی فراهم می‌کند و عمل به این قواعد مشترک موجب ناسیونالیسم یا تعهد ملی عام می‌شود (رزازی‌فر، ۱۳۷۹: ۱۱۲).

استرایکر و سرپ به تعهد کنش متقابل که از طریق ارتباط با شبکه‌های مختلف روابط مشخص می‌شود اشاره می‌کنند: «افراد خاص که شبکه‌های کنش متقابل را شکل می‌دهند از طریق چنین ساختارهای اجتماعی‌ای با تأثیر روی تعهدات، مستقیماً بر هویت مؤثر می‌گردند» (Dinesh, ۱۹۹۹: ۷۴).

یکی از مشهورترین صاحب‌نظرانی که به‌طور جدی به طرح نظریه هویت پرداخته تاجفل^۱ است که نوعی پیوند علی بین ملزومات هویت و اشکال مختلف رفتار بین‌گروهی قائل است. کانون توجه تاجفل این فرضیه است که هویت‌های اجتماعی مردم در ابتدا از طریق مقایسه اجتماعی شکل می‌گیرد که گروه خودی را از غیر خودی متمایز می‌سازد. بر این اساس می‌توان گفت که این ایده، غلبه گروهی را، حتی در صورت نبود تضاد منافع واقعی، تبیین می‌کند (Kupper and Kupper, ۱۹۹۶: ۷۹۰-۷۹۷).

ایده اساسی در این نظریه این است که افراد عضویت‌هایی مقوله‌ای دارند که تعریف آنها از خودشان و ویژگی‌های گروهی را، که دستورالعمل رفتار یا نشانه‌های هنجاری رفتار را تجویز می‌کند، مشخص می‌کند.

تاجفل هویت اجتماعی را با عضویت گروهی پیوند می‌زند و آن را متشکل از سه

عنصر می‌داند: عنصر شناختی (آگاهی از این که فرد به یک گروه تعلق دارد)، عنصر ارزشی (فرضیاتی درباره‌ی پیامدهای ارزشی مثبت یا منفی عضویت گروهی) و عنصر احساسی (احساسات نسبت به گروه و نسبت به افراد دیگری که رابطه‌ای خاص با آن گروه دارند).

بنابراین در یک جمع‌بندی باید گفت هویت فرهنگی یکی از شاخص‌های هویت اجتماعی است که مجموعه‌ی ارزش‌ها، باورها، سمبل‌ها و... را دربرمی‌گیرد و سبب شناخته شدن و تمایز فرد و جامعه از دیگر افراد و جوامع می‌شود. از این‌رو، هویت فرهنگی بر سه مدار پیوسته با یکدیگر که حول یک محور می‌چرخند حرکت می‌کند: ۱. فرد درون گروه و جماعت واحد، که می‌تواند در قبیله، طایفه یا گروه اجتماعی ظهور کند؛ ۲. جماعت و گروه‌های مدرن ملت‌ها که هویت فرهنگی مشترکشان به مثابه وجه تمایز آنان به شمار می‌رود؛ ۳. ملت‌های واحد و یکپارچه در مقایسه با دیگر ملل.

۲.۳. نظریات تأثیر سرمایه اجتماعی بر هویت (چارچوب نظری پژوهش)

با توجه به اهمیت مباحث بوردیو، ابتدا نظریه‌ی وی بیان می‌شود. بوردیو در خلال بحث عادتواره، موضوع هویت را نیز مورد توجه قرار داده است (قادرزاده و معیدفر، ۱۳۸۹). او ضمن مخالفت با تقلیل انواع سرمایه به سرمایه اقتصادی، معتقد است مفهوم سرمایه یک بار دیگر باید به حیات اجتماعی معرفی شود. به زعم وی، نمی‌توان ساختار و کارکرد جهان اجتماعی را تبیین کرد مگر اینکه مفهوم سرمایه در همه اشکال آن و نه صرفاً در شکل اقتصادی آن مفهوم‌سازی شود. به عقیده بوردیو، سرمایه هرگونه خاستگاه و سرچشمه در عرصه اجتماعی است که در توانایی فرد برای بهره‌مندی از منافع خاصی که در صحنه به دست می‌آید مؤثر واقع می‌شود و در چهار شکل بنیادی تجلی می‌یابد:

الف) سرمایه اقتصادی^۱، یعنی ثروت و پولی که هر بازیگر (کنشگر) اجتماعی در درست دارد و شامل درآمدها و بقیه انواع منابع مالی است که در قالب مالکیت جلوه نهادی پیدا می‌کند.

ب) سرمایه اجتماعی^۲، یعنی شبکه‌ای از روابط فردی و گروهی که هر فردی در اختیار دارد و شامل همه منابع واقعی و بالقوه‌ای است که می‌تواند در اثر عضویت در

1. Economic capital.

2. Social Capital.

شبکه اجتماعی کنشگران یا سازمان‌ها به‌دست آید.

(ج) سرمایه فرهنگی^۱، یعنی قدرت شناخت و قابلیت استفاده از کالاهای فرهنگی در هر فرد. این سرمایه دربرگیرنده تمایلات پایدار فرد است که در خلال اجتماعی شدن در فرد انباشته می‌شوند.

(ت) سرمایه نمادین^۲، یعنی مجموعه ابزارهای نمادین، حیثیت، احترام و قابلیت‌های فردی در رفتارها (کلام و کالبد) که فرد در اختیار دارد. سرمایه نمادین جزئی از سرمایه فرهنگی است و به معنای توانایی مشروعیت دادن، تعریف کردن و ارزش گذاردن است (Bourdieu, ۱۹۸۹: ۱۴-۲۳). عاملان اجتماعی در ویژگی اول بر اساس میزان کلی سرمایه‌ای که در شکل‌های متفاوت آن دارا هستند، و در ویژگی دوم بر اساس ساختار سرمایه‌شان، یعنی وزن نسبی هریک از انواع مختلف سرمایه اقتصادی و فرهنگی، که به‌صورت جداگانه دارا هستند، توزیع می‌شوند.

بورديو، در سطح کلان به ساختارها یا حوزه‌های تعاملاتی اشاره می‌کند که هرکس برحسب میزان سرمایه کلی (مجموع دو نوع سرمایه اقتصادی و فرهنگی) و بر اساس ساختار سرمایه (برحسب وزن نسبی انواع مختلف سرمایه اقتصادی و فرهنگی که در مجموع کل دارایی دارد)، در میدان اجتماعی توزیع و جایگاه و پایگاه اجتماعی پیدا می‌کند و در جوار کسانی جای می‌گیرد که از لحاظ سرمایه کلی با او مشابه‌اند. افراد دارای پایگاه مشابه و تعاملات مشترک از عادتواره و الگوی کنشی نسبتاً همسو و هماهنگی برخوردارند و هویت افراد را شکل می‌دهد. عادتواره ماتریس ادراکات و ارزیابی است و جهان‌بینی افراد و نحوه عمل آنها را در جهان اجتماعی مشخص می‌کند و شکل می‌دهد و مبین خصلتی رفتاری است که در ذیل نوعی فضا و میدان اجتماعی معنا پیدا می‌کند (Ibid., ۱۹۸۴: ۴۸۶).

بورديو، با تفکیک عادتواره فردی و طبقه‌ای، عقیده دارد که عادتواره فردی، از فردیت و ادراکات بلافصل شخص و هویت فردی جدایی‌ناپذیر است و عادتواره طبقه‌ای که از موقعیت اجتماعی - اقتصادی و جایگاه عاملان اجتماعی در ساختارها و میدان‌های تعاملاتی نشئت می‌گیرد، بر هویت‌های جمعی مشترک دلالت دارد و نشانگر بازنمایی

1. Cultural Capital.

2. Symbolic capital.

عاملان از محیط هنجاری و پنداشتی است که از جهان اجتماعی و از جایگاهشان در آن دارند. عادتواره طبقه‌ای، در سبک زندگی افراد متعلق به گروه‌ها و طبقات مختلف به‌گونه‌ای نمود می‌یابد که از ذائقه غذایی تا سلیقه‌های زیبایی‌شناختی و نگرش‌های سیاسی را که دربرگیرنده هویت سیاسی آنهاست جهت می‌بخشد (Ibid., ۱۹۹۵: ۱۱۲). بوردیو جایگاه قابل توجهی را برای میدان قدرت قائل است و در درون همین میدان است که انواع سرمایه بر هویت افراد تأثیر می‌گذارد (قادرزاده و معیفر، ۱۳۸۹). به نظر وی، میدان قدرت، به‌منزله نوعی فرامیدان، اصل سازمان‌دهنده تمایز و منازعه در همه میدان‌هاست و طبقه اجتماعی مسلط را تعیین می‌کند. ساختار تقاطعی سرمایه اقتصادی و فرهنگی در همه میدان‌های اجتماعی از جمله میدان قدرت حاکمیت دارد. با این حال، میدان قدرت فضای بازی‌ای است که دارندگان سرمایه‌های گوناگون به‌ویژه برای اعمال قدرت به دولت درون آن به نبرد می‌پردازند (Bourdieu, ۱۹۹۵: ۱۲۱). با توجه به دیدگاه بوردیو می‌توان گفت افراد حاضر در یک جامعه از لحاظ انواع سرمایه متفاوت‌اند و پایگاه‌ها و عادتواره‌های متفاوتی دارند که در کم و کیف تعلقات جمعی و هویتی آنان نمود می‌یابد. بنابراین طبق نظر بوردیو، انواع مختلف سرمایه بر هویت افراد تأثیر دارد. فیلد و کلمن نیز در نظریات خود معتقدند که سرمایه اجتماعی در هویت افراد تأثیرگذار است. به عقیده فیلد، سرمایه اجتماعی عبارت است از: معیارها، شبکه‌های اجتماعی و روابط بین بزرگسالان و فرزندان که بر رشد فرزندان تأثیر مثبت دارند. سرمایه اجتماعی نه تنها در خانواده بلکه در توسعه ادراکی و تکامل هویت افراد نیز ارزشمند است (Field, ۲۰۰۳).

به تعبیر کلمن، سرمایه اجتماعی خانواده ذاتاً در روابط بین والد - فرزند و تغییرپذیری آن وجود دارد. رفتارهای هدایت‌گرایانه به فرزندان کمک می‌کند ارزش‌ها را بهتر درونی کنند. یکی دیگر از تعاریف مطرح این است که سرمایه اجتماعی مجموعه هنجارهای موجود در سیستم‌های اجتماعی است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای آن جامعه می‌شود و سطح هزینه‌های تبادلات و ارتباطات را پایین می‌آورد (فوکویاما، ۱۳۸۵: ۴۳). به نظر کلمن سرمایه اجتماعی درون خانواده خودآگاه یا ناخودآگاه، هویت فردی، فرهنگی و اجتماعی فرزند را با توانش ارتباطی خود شکل می‌دهد و در به فعلیت درآوردن عاملیت افراد نقش دارد (شریفی و کاکاوندی، ۱۳۸۹: ۳۶).

فوکویاما در ارتباط با تأثیر سرمایه اجتماعی بر هویت معتقد است که سرمایه

اجتماعی در جایی یافت می‌شود که سنت جامعه عمیقاً در تاریخ یک قوم یا ملت ریشه داشته باشد. هویت اجتماعی، ارتباطات اجتماعی را امکان‌پذیر می‌کند و خود از آن منتج می‌شود و از سوی دیگر وقتی جامعه با گسستگی در معناداری مواجه گردد، بحران هویت پدید می‌آید (رجایی، ۱۳۷۳: ۹۶؛ برگرفته از قادرزاده، ۱۳۸۸).

هابرماس معتقد است ناتوانی سنت‌ها، تحولات اجتماعی قهری، پذیرش اجباری انگیزه‌های تشویق، تنبیه و... همگی دست به دست هم می‌دهند و موجب مسخ و تحریف ساختارهای تفاهمی ارتباطی و ساختارهای تعیین هویت خود می‌شوند؛ وفاداری توده‌ها و انگیزه‌های تعمیم‌یافته جامعه بر همین ساختارها استوار است (پیوزی، ۱۳۸۵). بنابراین استحکام ساختارهای تفاهمی به شکل‌گیری هویت می‌انجامد.

به بیان هابرماس «خرد ارتباطی جایگاه حکم اخلاقی است» و اخلاق عام‌گرا و مدنی مبنای هویت جمعی است. بنابراین فضای ارتباطی میان والدین و فرزندان، سرمایه اجتماعی محسوب می‌شود و این سرمایه اجتماعی که ناشی از استحکام ساختار تفاهمی است در شکل‌گیری ساختار هویت جمعی فرد نقش دارد (شریفی و کاکاوندی، ۱۳۸۹: ۳۷).

بنابراین در یک جمع‌بندی کلی باید گفت که بر اساس نظریات بوردیو، فیلد، جیمز کلمن، فوکویاما و هابرماس است که به تأثیرگذاری سرمایه اجتماعی بر هویت فرهنگی پرداخته شده است. بدین صورت که هر کدام از این نظریه‌پردازان به این نتیجه رسیده‌اند که سرمایه اجتماعی افراد بر هویت آنان تأثیرگذار است و بنابراین فرضیات زیر از نظریه‌های آنان استخراج می‌شود:

۴. فرضیه‌های پژوهش

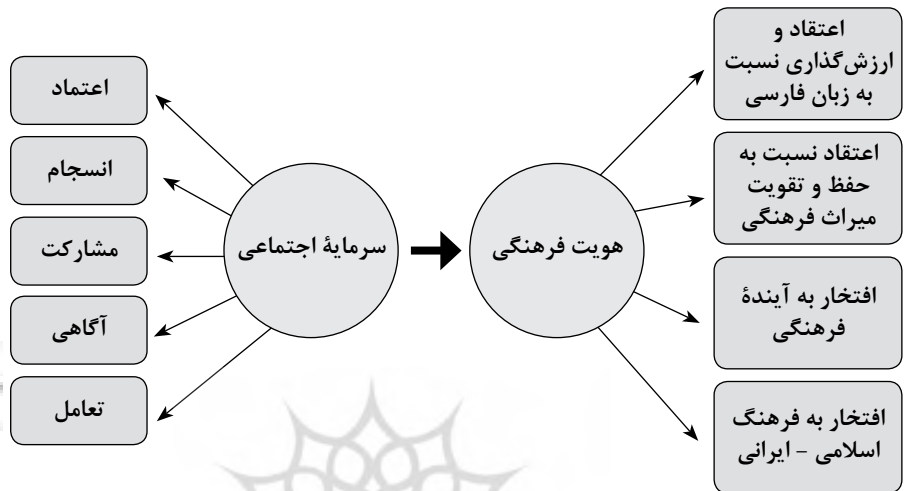
۱. فرضیه ۱. بین میزان اعتماد اجتماعی در بین شهروندان و هویت فرهنگی آنان ارتباط وجود دارد.
۲. فرضیه ۲. بین میزان انسجام اجتماعی در بین شهروندان و هویت فرهنگی آنان ارتباط وجود دارد.
۳. فرضیه ۳. بین میزان مشارکت اجتماعی در بین شهروندان و هویت فرهنگی آنان ارتباط وجود دارد.
۴. فرضیه ۴. بین میزان آگاهی اجتماعی در بین شهروندان و هویت فرهنگی آنان

ارتباط وجود دارد.

فرضیه ۵. بین میزان تعامل اجتماعی در بین شهروندان و هویت فرهنگی آنان ارتباط

وجود دارد.

مدل نظری پژوهش

۵. روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر بر اساس نوع داده‌های جمع‌آوری و تحلیل شده، تحقیقی کمی است و از لحاظ نوع برخورد با مسئله مورد بررسی و ورود به آن مطالعه‌ای میدانی است. تکنیک مورد استفاده در این پژوهش پیمایش است. در مطالعه میدانی، برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از ابزار پرسش‌نامه استفاده شده است. پیش از آغاز پیمایش، پرسش‌نامه ابتدایی مورد آزمون اولیه قرار گرفت و با استفاده از نتایج به‌دست آمده، نقایص موجود برطرف و پرسش‌نامه نهایی تنظیم شد.

جامعه آماری این مطالعه همه شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر کرمانشاه است. از آنجا که به‌طور طبیعی امکان مطالعه دیدگاه‌های تمامی شهروندان وجود نداشت از شیوه «نمونه‌گیری» برای تبیین نظریات افراد مورد مطالعه استفاده شده است و بر اساس آن تعدادی از افراد (۳۸۰ نفر) که معرف جامعه آماری تشخیص داده شدند به‌عنوان نمونه انتخاب و مطالعه شدند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش، دو مرحله‌ای و با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای و سپس نمونه‌گیری تصادفی ساده است. پس از گردآوری داده‌ها،

تجزیه و تحلیل آنها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS انجام شد و در این رابطه برای آزمون فرضیات، تست‌های آماری متناسب با هر فرضیه به کار رفت.

در این رابطه برای اطمینان از اعتبار لازم به مشاوره و بهره‌گیری از نظریات اساتید و کارشناسان مربوطه و همچنین از آزمون آلفای کرونباخ^۱ جهت پایایی پرسش‌نامه اقدام شده است. برای بالا رفتن ضریب آلفا در پژوهش حاضر گویه‌هایی که موجب کاهش آلفا شدند حذف شدند تا اینکه پرسش‌نامه نهایی با ضریب آلفای بالاتر از ۰/۷ استخراج گردید.

۱.۵. تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای پژوهش

جدول ۱: تعریف مفهومی متغیرهای تحقیق

تعریف مفهومی	تعریف مفهومی
هویت فرهنگی مجموعه ارزش‌ها، باورها، سمبل‌ها و... است که سبب شناخته شدن و تمایز فرد و جامعه از دیگر افراد و جوامع می‌شود.	هویت فرهنگی
اعتماد اجتماعی مفهومی است که در فرایند روابط اجتماعی بین افراد و سازمان‌های اجتماع با همدیگر تبلور می‌یابد. آنتونی گیدنز اعتماد را به عنوان اطمینان یا اتکا بر ماهیت یا خاصیت شخصی یا صحت گفتار تعریف می‌کند (حیدرآبادی، ۱۳۸۹: ۵۳). از نظر پاتنام، اعتماد سبب ایجاد انجمن‌های داوطلبانه و دوطرفه و اینها نیز به نوبه خود باعث تقویت و ایجاد اعتماد می‌شوند (یوسفوند و همکاران، ۱۳۸۵: ۸۵). جیمز کلنن سرمایه اجتماعی را تا اندازه زیادی به میزان درخور اعتماد بودن محیط اجتماعی و تعهدات میان کنشگران نسبت داده و بر این باور است که بدون میزان زیادی از قابلیت اعتماد در میان اعضای گروهی که با هم در ارتباطند، آن گروه اعتبار و دوام زیادی نخواهد داشت (عبدالرحمانی، ۱۳۸۴: ۲۳).	اعتماد اجتماعی
انسجام اجتماعی دلالت بر توافق جمعی میان یک جامعه دارد به عبارتی «انسجام در کل ناظر به میزان و الگوی رابطه متقابل بین کنشگران، گروه‌ها و خرده فرهنگ‌های تمایز یافته است» (افروز، ۱۳۷۸: ۱۴۰). از نظر پاتنام، آنچه مشارکت همه اقشار مردم و پس‌انداز هایشان را در فرایندهای تولیدی امکان‌پذیر ساخت، حس فراگیر درستکاری بود که با حس تعلق به اجتماع یکپارچه تقویت شده بود.	انسجام اجتماعی
مشارکت عبارت است از: «فعالیت‌های ارادی و داوطلبانه که از طریق اعضای یک جامعه در امور محله، شهر، روستای خود شرکت می‌کنند و به صورت مستقیم و غیرمستقیم در شکل دادن به حیات اجتماعی خود سهیم می‌شوند» (محسنی تبریزی، ۱۳۷۵: ۹۲).	مشارکت اجتماعی
آگاهی اجتماعی شامل مجموعه‌ای است از افکار، عقاید و حساسیت نسبت به زندگی و توجه به هر آنچه در وسیع‌ترین معنا به امور عمومی، اعم از سیاسی و یا اجتماعی، مربوط می‌شود (کارکنان نصرآبادی، ۱۳۸۵: ۲۲۷؛ برگرفته از فرزانه و رضانی، ۱۳۹۱: ۱۲۳ - ۱۲۲).	آگاهی
فوکویاما معتقد است که قبل از ورود به هر سیستم تجاری یا اجتماعی باید آگاهی کافی درباره شبکه‌های اعتماد موجود در آن سیستم و ویژگی‌های آن به دست آورد زیرا اعتماد را پایه هرگونه مبادلات اقتصادی و اجتماعی می‌داند (رحمانی و کاوسی، ۱۳۸۷: ۵۴؛ برگرفته از فرزانه و رضانی، ۱۳۹۱: ۱۲۳ - ۱۲۲). از نظر کلنن، یک شکل مهم سرمایه اجتماعی، ظرفیت بالقوه اطلاعات است که جزء ذاتی و جدایی‌ناپذیر روابط اجتماعی است، اما به دست آوردن اطلاعات پرهزینه است. اطلاعات، در واقع زمینه را برای کنش فراهم می‌سازد (کلنن، ۱۳۸۶: ۴۷۵ - ۴۷۴).	آگاهی
در دایره‌المعارف علوم اجتماعی تعامل یعنی «عمل متقابل دو یا چند موجود زنده با یکدیگر» (ساروخانی، ۱۳۷۰: ۳۶۴).	تعامل اجتماعی

جدول ۲: تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق

نام متغیر	تعریف عملیاتی	سطح سنجش
هویت فرهنگی	هویت فرهنگی در این پژوهش دارای ابعاد اعتقاد و ارزش‌گذاری نسبت به زبان فارسی، اعتقاد نسبت به حفظ و تقویت میراث فرهنگی، افتخار به آینده فرهنگی و افتخار به فرهنگ اسلامی - ایرانی است.	فاصله‌ای
اعتماد اجتماعی	اعتماد اجتماعی در این پژوهش در سطح اعتماد غیررسمی (اعتماد بین اعضای خانواده، افراد فامیل، آشنایان و افراد محل)؛ در سطح اعتماد تعمیم‌یافته (شامل اعتماد به غریبه‌ها و اکثر مردم) و در سطح اعتماد رسمی (اعتماد به گروه‌ها و سازمان‌ها) سنجیده می‌شود.	فاصله‌ای
انسجام اجتماعی	انسجام اجتماعی در این پژوهش با دو شاخص اصلی انسجام درون خانواده و انسجام درون جامعه (بیرون از محیط خانواده) سنجیده می‌شود.	فاصله‌ای
مشارکت اجتماعی	مشارکت اجتماعی در این پژوهش با شاخص‌هایی چون شرکت در انتخابات، ارتباط نزدیک با شورا، مشارکت مالی در توسعه شهر، همکاری در اجرای پروژه‌های توسعه شهر سنجیده می‌شود.	فاصله‌ای
آگاهی	آگاهی شهروندان در این پژوهش با شاخص‌هایی چون میزان مطالعه، نحوه اطلاع از اخبار و رویدادهای مهم شهر و ارائه راهکار برای حل مسائل شهری سنجیده می‌شود.	فاصله‌ای
تعامل اجتماعی	تعامل اجتماعی در این پژوهش با شاخص‌هایی چون شرکت در مراسم جشن، شرکت در مراسم عزاداری، شرکت در مجالس عمومی، مشورت با همسایگان و روابط صمیمانه با همسایگان سنجیده می‌شود.	فاصله‌ای

۶. تجزیه و تحلیل داده‌ها

۱.۶. آمار توصیفی

(ب) آمار توصیفی مربوط به متغیر هویت ملی

جدول ۳: آمار توصیفی هویت ملی

متغیرهای پژوهش	شاخص‌های توصیفی		وضعیت مؤلفه			
	میانگین	انحراف معیار	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد
اعتقاد و ارزش‌گذاری نسبت به زبان فارسی	۳/۷۴	۰/۹۴	۲۳	۲۵	۸۷	۱۳۵
اعتقاد نسبت به حفظ و تقویت میراث فرهنگی	۳/۵۱	۰/۹۷	۳۰	۶۷	۶۷	۱۱۱
افتخار به آینده فرهنگی	۳/۰۷	۰/۹۳	۶۵	۱۰۰	۵۰	۷۰
افتخار به فرهنگ اسلامی - ایرانی	۳/۶۴	۰/۹۰	۲۶	۳۴	۹۰	۱۲۸
نمره کل هویت فرهنگی	۳/۴۹	۰/۹۳	۳۶	۵۶	۷۴	۱۱۱

یافته‌ها نشان می‌دهد که در بین شاخص‌های هویت فرهنگی، اعتقاد و ارزش‌گذاری نسبت به زبان فارسی دارای بیشترین میانگین ($\bar{X}=3.74$) و افتخار به آینده فرهنگی دارای کمترین میانگین ($\bar{X}=2.07$) است. همچنین وضعیت کلی مؤلفه‌های هویت فرهنگی نشان می‌دهد که در همه مؤلفه‌ها، پاسخ‌گویان اذعان داشته‌اند که از نظر آنها هویت فرهنگی در کرمانشاه در حد بیشتر از متوسط ($\bar{X}=3$) است، نمره کل میزان هویت فرهنگی بیانگر این امر است که هویت فرهنگی در میان شهروندان شهر کرمانشاه بیش از حد متوسط ($\bar{X}=3.49$) است.

(ب) آمار توصیفی مربوط به متغیر سرمایه اجتماعی

جدول ۴: آمار توصیفی سرمایه اجتماعی

وضعیت مؤلفه			شاخص‌های توصیفی					متغیرهای پژوهش
جمع کل	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	انحراف معیار	میانگین	
۳۸۰	۱۲۷	۱۸۳	۴۱	۱۷	۱۲	۰/۹۷	۴/۰۴	اعتماد
۳۸۰	۱۱۶	۱۵۱	۴۸	۳۱	۳۴	۰/۸۷	۳/۷۴	انسجام
۳۸۰	۱۲۰	۱۵۵	۶۰	۲۵	۲۰	۰/۹۴	۳/۸۶	مشارکت
۳۸۰	۱۲۰	۱۴۱	۶۹	۳۵	۱۵	۰/۹۳	۳/۸۳	آگاهی
۳۸۰	۱۳۰	۱۱۶	۴۷	۵۹	۲۸	۰/۹۲	۳/۶۶	تعامل
۳۸۰	۱۲۲	۱۵۰	۵۳	۳۴	۲۱	۰/۹۲	۳/۸۲	نمره کل سرمایه اجتماعی

یافته‌ها نشان می‌دهد که در بین شاخص‌های سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی دارای بیشترین میانگین ($\bar{X}=4.049$) و تعامل اجتماعی دارای کمترین میانگین ($\bar{X}=3.66$) است. همچنین وضعیت کلی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی نشان می‌دهد که در همه مؤلفه‌ها، پاسخ‌گویان اذعان داشته‌اند که سرمایه اجتماعی در کرمانشاه بیش از حد متوسط ($\bar{X}=3$) است، نمره کل میزان سرمایه اجتماعی بیانگر این امر است که سرمایه اجتماعی بسیار بیش از حد متوسط ($\bar{X}=3.82$) و نزدیک به میزان زیادی است.

۲.۶. آمار استنباطی

آزمون فرضیه ۱. بین میزان اعتماد اجتماعی در بین شهروندان و هویت فرهنگی آنان ارتباط وجود دارد.

جدول ۵: آزمون پیرسون - همبستگی میان اعتماد اجتماعی و هویت فرهنگی

متغیر	شدت همبستگی	سطح معنا داری بین دو دامنه
اعتماد اجتماعی و هویت فرهنگی	.۴۱ (**)	...

** : آزمون پیرسون به دست آمده در سطح اطمینان ۹۹٪ و با احتمال خطای ۰۱٪ انجام شده است.

با توجه به مقدار sig محاسبه شده بین دو دامنه که برابر با ۰۰۰ است و چون این عدد کوچکتر از ۰۰۵ است، بنابراین بین دو متغیر اعتماد اجتماعی و هویت فرهنگی همبستگی معناداری وجود دارد. همچنین با توجه به شدت همبستگی به دست آمده ما که برابر با ۰۴۱ است، همبستگی مستقیم و متوسطی بین دو متغیر روابط اعتماد اجتماعی و هویت فرهنگی وجود دارد؛ بدین معنا که با شدت متوسط، هرچه اعتماد اجتماعی میان شهروندان بالاتر باشد گرایش به هویت فرهنگی بیشتر است. بنابراین فرض H₁ که به معنای وجود رابطه بین متغیرهاست اثبات می‌شود.

آزمون فرضیه ۲ - بین میزان انسجام اجتماعی در بین شهروندان و هویت فرهنگی آنان ارتباط وجود دارد.

جدول ۶: آزمون پیرسون - همبستگی میان انسجام اجتماعی و هویت فرهنگی

متغیر	شدت همبستگی	سطح معنا داری بین دو دامنه
انسجام اجتماعی و هویت فرهنگی	.۵۱ (**)	...

** : آزمون پیرسون به دست آمده در سطح اطمینان ۹۹٪ و با احتمال خطای ۰۱٪ انجام شده است.

با توجه به مقدار sig محاسبه شده بین دو دامنه که برابر با ۰۰۰ است و چون این عدد کوچکتر از ۰۰۵ است، بین دو متغیر انسجام اجتماعی و هویت فرهنگی همبستگی معناداری وجود دارد. همچنین با توجه به شدت همبستگی به دست آمده ما که برابر با ۰۵۱ است، همبستگی مستقیم و متوسطی بین دو متغیر انسجام اجتماعی و هویت فرهنگی وجود دارد؛ بدین معنا که با شدت متوسط، هرچه انسجام اجتماعی میان

شهروندان بالاتر باشد گرایش به هویت فرهنگی بیشتر است. بنابراین فرض H_1 که به معنای وجود رابطه بین متغیرهاست اثبات می‌شود.

آزمون فرضیه ۳ - بین میزان مشارکت اجتماعی در بین شهروندان و هویت فرهنگی آنان ارتباط وجود دارد.

جدول ۷: آزمون پیرسون - هم‌بستگی میان مشارکت اجتماعی و هویت فرهنگی

متغیر	شدت همبستگی	سطح معنا داری بین دو دامنه
مشارکت اجتماعی و هویت فرهنگی	.۳۷ (**)	.۰۰۰

** : آزمون پیرسون به دست آمده در سطح اطمینان ۹۹٪ و با احتمال خطای ۰۱٪ انجام شده است.

با توجه به مقدار sig محاسبه شده بین دو دامنه که برابر با ۰۰۰ است و چون این عدد کوچک‌تر از ۰۰۵ است، بین دو متغیر مشارکت اجتماعی و هویت فرهنگی هم‌بستگی معناداری وجود دارد. همچنین با توجه به شدت هم‌بستگی به دست آمده ما که برابر با ۰۳۷ است، هم‌بستگی مستقیم و متوسطی بین دو متغیر روابط مشارکت اجتماعی و هویت فرهنگی وجود دارد؛ بدین معنا که با شدت متوسط، هر چه مشارکت اجتماعی میان شهروندان بالاتر باشد گرایش به هویت فرهنگی بیشتر است. بنابراین فرض H_1 که به معنای وجود رابطه بین متغیرهاست اثبات می‌شود.

آزمون فرضیه ۹ - بین میزان آگاهی اجتماعی در بین شهروندان و هویت فرهنگی آنان ارتباط وجود دارد.

جدول ۸: آزمون پیرسون - هم‌بستگی میان آگاهی اجتماعی و هویت فرهنگی

متغیر	شدت همبستگی	سطح معنا داری بین دو دامنه
آگاهی اجتماعی و هویت فرهنگی	.۴۲ (**)	.۰۰۰

** : آزمون پیرسون به دست آمده در سطح اطمینان ۹۹٪ و با احتمال خطای ۰۱٪ انجام شده است.

با توجه به مقدار sig محاسبه شده بین دو دامنه که برابر با ۰۰۰ است و چون این عدد کوچک‌تر از ۰۰۵ است، بین دو متغیر آگاهی اجتماعی و هویت فرهنگی هم‌بستگی معناداری وجود دارد. همچنین با توجه به شدت هم‌بستگی به دست آمده ما که برابر با ۰۴۲ است، هم‌بستگی مستقیم و متوسطی بین دو متغیر آگاهی اجتماعی و

هویت فرهنگی وجود دارد؛ بدین معنا که با شدت متوسط، هرچه آگاهی اجتماعی میان شهروندان بالاتر باشد گرایش به هویت فرهنگی بیشتر است. بنابراین فرض H_1 که به معنای وجود رابطه بین متغیرهاست اثبات می‌شود.

آزمون فرضیه ۵. بین میزان تعامل اجتماعی در بین شهروندان و هویت فرهنگی آنان ارتباط وجود دارد.

جدول ۹: آزمون پیرسون - هم‌بستگی میان تعامل اجتماعی و هویت فرهنگی

متغیر	شدت همبستگی	سطح معنا داری بین دو دامنه
تعامل اجتماعی و هویت فرهنگی	.۴۱ (**)	.۰۰۰

** : آزمون پیرسون به دست آمده در سطح اطمینان ۹۹٪ و با احتمال خطای ۰۱٪ انجام شده است.

با توجه به مقدار sig محاسبه شده بین دو دامنه که برابر با ۰۰۰ است و چون این عدد کوچک‌تر از ۰۰۵ است، بین دو متغیر تعامل اجتماعی و هویت فرهنگی هم‌بستگی معناداری وجود دارد. همچنین با توجه به شدت هم‌بستگی به دست آمده ما که برابر با ۰۴۱ است، هم‌بستگی مستقیم و متوسطی بین دو متغیر تعامل اجتماعی و هویت فرهنگی وجود دارد؛ بدین معنا که با شدت متوسط، هرچه تعامل اجتماعی میان شهروندان بالاتر باشد گرایش به هویت فرهنگی بیشتر است. بنابراین فرض H_1 که به معنای وجود رابطه بین متغیرهاست اثبات می‌شود.

۷. نتیجه‌گیری

همان‌طور که گفته شد اهمیت و رواج فزاینده مفهوم سرمایه در علوم اجتماعی، ظاهراً ناشی از این واقعیت است که سنخ‌شناسی‌های موجود نمی‌توانند تنوع و گوناگونی دنیای اجتماعی را توضیح دهند. حال با توجه به تغییری که در رویکردهای نظری و تجربی به وجود آمده، می‌توان نتیجه گرفت که مفهوم سرمایه؛ بدیل یا جایگزینی برای مفاهیم ساختاری از قبیل طبقه اجتماعی افراد شده است. بنابراین با مطرح شدن رویکردهای جدید و نیز وضعیت ایجاد شده در دنیای امروزی، دیگر نمی‌توان هویت جمعی و فردی یک جامعه را تنها به کمک مفاهیم ساختاری و کلان تبیین و بررسی کرد، بلکه برای بررسی، تبیین و ارائه الگویی از مؤلفه‌های هویت ملی باید از مفاهیمی

همچون سرمایه اجتماعی کمک گرفت.

سرمایه اجتماعی دارای ابعاد مختلفی است و تحلیل و شناخت این ابعاد و تأثیر آنها بر هویت فرهنگی می‌تواند در ارائه راهکارهای لازم برای افزایش گرایش به هویت فرهنگی و ابعاد آن همچون اعتقاد و ارزش‌گذاری نسبت به زبان فارسی، اعتقاد نسبت به حفظ و تقویت میراث فرهنگی، افتخار به آینده فرهنگی و افتخار به فرهنگ اسلامی - ایرانی تأثیرگذار باشد.

به همین دلیل، با توجه به اهمیت و ضرورت بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و هویت فرهنگی در این پژوهش به تحلیل و بررسی ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی چون اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی، تعامل اجتماعی و آگاهی اجتماعی به‌عنوان متغیرهای مستقل و رابطه آن با هویت فرهنگی به‌عنوان متغیر وابسته پرداخته شد.

آمار توصیفی متغیر هویت فرهنگی و ابعاد آن نشان می‌دهد که در بین شاخص‌های هویت فرهنگی، اعتقاد و ارزش‌گذاری نسبت به زبان فارسی دارای بیشترین میانگین ($X=3.74$) و افتخار به آینده فرهنگی دارای کمترین میانگین ($X=2.07$) است. همچنین وضعیت کلی مؤلفه‌های هویت فرهنگی نشان می‌دهد که در همه مؤلفه‌ها، پاسخ‌گویان اذعان داشته‌اند که از نظر آنها هویت فرهنگی در کرمانشاه در حد بیشتر از متوسط ($X=3$) است، نمره کل میزان هویت فرهنگی بیانگر این امر است که هویت فرهنگی در میان شهروندان کرمانشاه بیش از حد متوسط ($X=3.49$) است.

نتایج این تحقیق نشان‌دهنده رابطه مثبت، مستقیم و معنادار بین متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش است. بدین صورت که هرچه میزان اعتماد اجتماعی ($r=0.41$)، انسجام اجتماعی ($r=0.51$)، مشارکت اجتماعی ($r=0.37$)، آگاهی اجتماعی ($r=0.42$) و تعامل اجتماعی ($r=0.41$) در بین شهروندان بیشتر باشد گرایش به هویت فرهنگی بیشتر می‌شود. در این میان بیشترین شدت هم‌بستگی با هویت فرهنگی را متغیر انسجام اجتماعی و کمترین شدت هم‌بستگی را متغیر مشارکت اجتماعی دارد.

فوکویاما در ارتباط با تأثیر سرمایه اجتماعی بر هویت معتقد است که سرمایه اجتماعی در جایی یافت می‌شود که سنت جامعه عمیقاً در تاریخ یک قوم یا ملت ریشه داشته باشد. هویت اجتماعی، ارتباطات اجتماعی را امکان‌پذیر می‌کند و خود از آن منتج می‌شود و از سوی دیگر وقتی جامعه با گسستگی در معناداری مواجه شود، بحران هویت

پدید می‌آید (رجایی، ۱۳۷۳: ۹۶؛ برگرفته از قادرزاده، ۱۳۸۸).

یافته‌های این پژوهش نیز با نظریه‌های فوق همخوانی دارد و مطابق با یافته‌های پژوهش حاضر بین ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی و هویت فرهنگی ارتباط معناداری وجود دارد.

همچنین یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های شریفی و کاکاوندی (۱۳۸۹) با عنوان «رابطه سرمایه اجتماعی خانواده با هویت جوانان»، وحید، کلانتری و فاتحی (۱۳۸۲) با عنوان «رابطه سرمایه اجتماعی با هویت اجتماعی دانشجویان» مطالعه موردی یازده دانشگاه دولتی شهر تهران» و اکسلی و دیگران^۱ (۱۹۹۰) با عنوان «اثر متقابل سرمایه اجتماعی و هویت اجتماعی» همخوانی دارد. نتایج تمامی پژوهش‌های مذکور نشان می‌دهد که بین سرمایه اجتماعی و هویت فرهنگی ارتباط معناداری وجود دارد. البته در پژوهش‌های انجام شده مذکور هویت اجتماعی به‌عنوان متغیر وابسته بررسی شده و هویت فرهنگی تنها بعدی از هویت اجتماعی را دربر گرفته است. همچنین در پژوهش‌های مذکور سرمایه اجتماعی در ابعاد محدودی مورد بررسی واقع شده، در حالی که در پژوهش حاضر به‌طور اخص هویت فرهنگی به‌عنوان متغیر وابسته مورد بررسی قرار گرفته است و همچنین ابعاد بیشتری از سرمایه اجتماعی به‌عنوان متغیر مستقل مطرح شده‌اند.

پیشنهادها

- تعریف دوباره جوان و جایگاه امروزی وی در جامعه و کالبدشکافی نیازها، خواسته‌ها و معضلات و موانع فرا روی آن در سیستم اجتماعی کشور، توسط علمای اجتماعی متخصص.
- تحلیل مؤلفه‌های سازنده سرمایه اجتماعی سنتی و بومی داخلی (از جمله سرمایه‌های بومی استان‌ها) و داشتن برنامه‌های عملیاتی در جهت به‌روز کردن و تصحیح‌پذیری آن.
- قرار دادن سرمایه اجتماعی در مرتبه کلان‌اهمیتی؛ باید به مفاهیم و ابعاد و مؤلفه‌های اصلی و پویای سرمایه اجتماعی (اعتماد، مشارکت، حس تعلق، همکاری و

1. Excelli and others.

صمیمیت و ...)، برای ایجاد یک بسیج نهادینه‌سازی توجه بیشتری کرد. این عناصر ارزشمند در قالب رفتارها و کارکردهای مثبت و سازمان‌یافته در شبکه‌های گروهی اجتماعی جوانان شکل می‌گیرد.

- تخصص‌گرایی با داشتن حداقلی از شرایط اولیه‌ی تعهد کاری؛ چون همه‌ی اقشار جامعه شهروند برابری و کسی نمی‌تواند به صرف تعهد سوگیرانه، بعضی افراد و گروه‌های اجتماعی را از حقوق قانونی و اجتماعی آنها محروم کند.

- آموزش به خانواده‌ها در جهت افزایش میزان مشارکت اجتماعی فرزندان.

- تلاش برای ایجاد شغل برای جوانان و رفع نیازهای اقتصادی آنان.

- تأکید هرچه بیشتر صدا و سیما بر جوانان و ساخت برنامه‌هایی که به افزایش میزان اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، ارتباط اجتماعی و مشارکت اجتماعی جوانان کمک نماید.

- همچنین باید در چگونگی معرفی مصرف‌های فرهنگی جوانان از متخصصانی که در حوزه مطالعات فرهنگی و مهندسی فرهنگی صاحب‌نظرند دعوت به همکاری شود. به علاوه اینکه باید دستگاه‌های اجرایی متولی حوزه فرهنگ نیز در برنامه‌های خودشان در چگونگی تدوین و ارائه سازوکارهای فرهنگی مرتبط با هم‌بستگی اجتماعی و ملی تجدید نظر کنند.

- باید بتوانیم ظرفیت‌های فرهنگی‌مان را در حوزه قومی، ملی و دینی خوب بشناسیم و از این ظرفیت‌ها برای داشتن جامعه‌ای سالم استفاده کنیم؛ به این ترتیب تأثیرپذیری منفی ما از فرهنگ‌های دیگر به حداقل می‌رسد.

- در پایان لازم به ذکر است برای تقویت هویت فرهنگی، خانواده‌ها و نهادهای فرهنگی و اجتماعی نقش اساسی دارند و نباید منتظر باشیم تا دیگران از بیرون مرزها برای هویت فرهنگی ما سیاستگذاری و برنامه‌ریزی کنند.

منابع

- افروغ، عماد (۱۳۷۸). *خرده‌فرهنگ‌ها، مشارکت و وفاق اجتماعی*. مجموعه مقالات وفاق اجتماعی و فرهنگ عمومی. تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- آبرو، مارتین (۱۳۸۰). *مقدمات جامعه‌شناسی*. ترجمه منوچه صبوری، تهران: نشر نی.
- پاتنام، روبرت (۱۳۸۰). *دموکراسی و سنت‌های مدنی*. ترجمه: محمدتقی دلفروز. تهران: دفتر مطالعات

- و تحقیقات سیاسی وزارت کشور، چاپ اول.
- پیوزی، مایکل (۱۳۸۵). **یورگن هابرماس**. ترجمه احمد تدین. تهران: انتشارات هرمس.
- تاجبخش، کیان (۱۳۸۴). **سرمایه اجتماعی (اعتماد، دموکراسی و توسعه)**. ترجمه افشین خاکباز و حسن پویان. تهران: نشر شیرازه.
- تاجیک، محمدرضا (۱۳۸۴). «**انسان مدرن و معمای هویت**». فصلنامه مطالعات ملی. سال ششم. ش ۱.
- رزازی فر، افسر (۱۳۷۹). «**الگوی جامعه‌شناختی هویت ملی در ایران**». فصلنامه مطالعات ملی، سال دوم، ش ۵.
- جوادی یگانه، محمدرضا و جلیل عزیزی (۱۳۸۷). «**هویت فرهنگی و اجتماعی در بین جوانان شهر شیراز با توجه به عامل رسانه**». فصلنامه تحقیقات فرهنگی، سال اول، ش ۳، پاییز.
- حیدرآبادی، ابوالقاسم (۱۳۸۹). «**اعتماد اجتماعی و عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر آن**» (مطالعه موردی جوانان ۲۰ تا ۲۹ ساله استان مازندران). جامعه‌شناسی مطالعات جوانان. دوره اول، ش ۱. تابستان.
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۰). **درآمدی بر دایره‌المعارف علوم اجتماعی**. تهران: انتشارات کیهان.
- سروش، مریم و حسین افراسیابی (۱۳۸۹). «**سرمایه اجتماعی، هویت و مشارکت اجتماعی جوانان شیراز**». پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه، ش ۵، پاییز و زمستان: ۱۵۵-۱۲۳.
- سلمانی، محمد و فریده تقی‌پور، مهدی رمضان‌زاده، و زهرا جلیلی پروانه (۱۳۸۹). «**بررسی ابعاد سرمایه اجتماعی در توسعه روستایی**». فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه آزاد شوشتر. سال چهارم. ش ۱۱.
- شادی طلب، ژاله و فرشته حتی کرمانی (۱۳۸۷). «**فقر و سرمایه اجتماعی در جامعه روستایی**». فصلنامه رفاه اجتماعی. سال هفتم. ش ۲۸.
- شریفی، اسماعیل و اکرم کاکاوندی (۱۳۸۹). «**رابطه سرمایه اجتماعی خانواده با هویت جوانان**». پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه، ش ۴، بهار و تابستان: ۵۰ - ۲۵.
- شریفیان ثانی، مریم (۱۳۸۰). «**سرمایه اجتماعی: مفاهیم اصلی و چارچوب نظری**». فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، ش ۲: ۱۶ - ۵.
- عبد الرحمانی، رضا (۱۳۸۴). «**سرمایه اجتماعی و اعتماد اجتماعی**». مجله رشد علوم اجتماعی، ویژه نامه سرمایه اجتماعی. دوره نهم، ش ۲.
- علیخانی، علی اکبر (۱۳۸۶). **هویت فرهنگی ایرانیان و عقب‌ماندگی**، یک بررسی علمی. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی، فرهنگ و مطالعات جهاد دانشگاهی، سازمان انتشارات دانشگاهی.
- فرزانه، سیف‌الله و علی رضانی (۱۳۹۱). «**بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و توسعه شهری (مطالعه موردی: قائمشهر)**». فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان. سال سوم، ش ۶، تابستان.
- قادرزاده، امید (۱۳۸۸). **هویت غالب کردها در کشورهای ایران و عراق**، رساله دکترای جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی.
- قادرزاده، امید و سعید معیدفر (۱۳۸۹). «**گونه‌ها و سطوح سرمایه اجتماعی در اجتماعات قومی**» (مطالعه موردی مناطق کردنشین)، مجله انسان‌شناسی، ش ۱۲.
- کلمن، جیمز (۱۳۸۶). **بنیادهای نظریه اجتماعی**. ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
- گل محمدی، احمد (۱۳۸۰). «**جهانی شدن و بحران هویت**». فصلنامه ملی، سال سوم، ش ۱۰: ۱۴-۲۰.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۵). **تجدد و تشخیص، جامعه و هویت شخصی در عصر جدید**. ترجمه ناصر

موفقیان. تهران: نی.

- ماجدی، سید مسعود و عبدالعلی لهسایی‌زاده (۱۳۸۵). «بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای، سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی». فصلنامه روستا و توسعه. سال نهم. ش ۴.
- محسنی تبریزی، علیرضا و مریم آقاحسنی (۱۳۸۹). «بررسی نقش سرمایه اجتماعی در توسعه شهری؛ مورد پژوهی: شهر محلات». مدیریت شهری، ش ۲۶، پاییز و زمستان.
- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۷۵). «بیگانگی مانعی برای مشارکت و توسعه ملی». بررسی رابطه میان بیگانگی و مشارکت سیاسی - اجتماعی. نامه پژوهش. فصلنامه تحقیقات فرهنگی. ش ۱. مرکز پژوهش‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- وحید، فریدون، صمد کلاتری و ابوالقاسم فاتحی (۱۳۸۳). «رابطه سرمایه اجتماعی با هویت اجتماعی دانشجویان: مطالعه موردی یازده دانشگاه دولتی شهر تهران». مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان، ش ۲: ۵۹-۹۲.
- یوسفوند، حسن رضا و امیرعلی درستی، و اکرم حمیدیان (۱۳۸۵). بررسی عوامل مؤثر بر اعتماد و سرمایه اجتماعی در دو شهر شهرضا و اصفهان، مجموعه مقالات همایش منطقه‌ای سرمایه اجتماعی، چالش‌ها و راهکارها، معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان.
- Amber, Haque (2009). Preserving Cultural Identity in the 21st Century: Challenges to the Emirati Youth, Department of Psychology, UAE University.
- Belliveau, M. A.; O'Reilly, C. A. III; and Wade, J. B. (1996). "Social capital at the top: effects of social similarity and status on CEO compensation". Academy of Management Journal, 39: 15681593-.
- Bourdieu, P. (1995). *The field of cultural production*, Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1980). *Le Capital Social: Notes Provisoires*; Actes de la Recherche en Sciences Sociales, 3, 2-3.
- Bourdieu, P. (1989). "Social Space and Symbolic Power". Sociological Theory, 7 (1). 14 - 25.
- Brehm, John and Rahn, W. (1997). "Individual-level Evidence for the Causes and Consequences of Social Capital". American Journal of Political Science, 41: 9991023- .
- Collier, Paul (1998). *Social Capital and Poverty*. World Bank.
- Dinesh, Bhugra et al. (1999). "Cultural Identity and Its Measurement: A Questionnaire for Asians", International Review of Psychiatry, 11, 23/.
- Field, J. (2003). *Social capital*. London: Routledge.
- Grix, J. (2001). "Social Capital as a Concept in the Social Sciences: The Current State of the Debate". Democratization, Vol. 8, No. 3, pp189210-.
- Kupper, Adam and F. Jessice Kupper (1996). *Social science Encyclopedia 2 and Edition 1996*. Rutledge London.
- Sanders, jimmy. M. (2000). *Ethnic Boundaries and Identity in Plural Societies*. Annu

Rev. Social, 28.

- Portes, A. (1998). **“Social capital: Its origins and application in the modern sociology”**. Annual Review of Sociology. 24: pp 124-.
- Portes, A. (1998). **“Social capital: Its origins and application in the modern sociology”**. Annual Review of Sociology. 24: pp 124-.
- Putnam, R. D. (2000). Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon & Schuster.
- Smith, Anthony (1993). National Identity, University of Nevada Press. U.S.A.
- Volf, Miroslav (1996). Exclusion and Embrace: A Theological Exploration of Identity, Otherness, and Reconciliation. Abingdon Press.
- Wall, A.; Ferrazzi, G. and Schyer, F. (1998), **“Getting the goods on social capital”**. Rural Sociology. 63, 2: pp 300322-.
- Woolcock, Michael (2001). **“The place of social capital in understanding social and economic outcome”**. Canadian journal of policy researches.
- Wynn. Johanna and Rob white,(1997). Rethinking youth, first pub, London, sage pub.

of the primary schools of Iran by the Ministry of Education. The results of the research which have been examined by using the descriptive data are as follows: 1- On aggregate, such indicators have been used 771 times; this frequency was 32, 29, 119, 53, 50, 31 and 457 in Let's Read Persian, Ethereal Gifts, Social Teachings, Experimental Sciences, Mathematics, Reflection and Research, Work and Technology textbooks respectively. 2- Among the aforementioned indicators the most emphasis was given to <information technology> (468 times) while the least was given to <peace, amity, equality and justice> (29 times).

Keywords: content analysis, textbooks, global education, 6th grade

Analyzing and Examining the Aspects of the Relation of Social Capital and Cultural Identity

Seyed Nasser Hejazi - Habil Heydarkhani

One of the aspects of scrutinizing contemporary human is their <identity> whose formation is influenced by various factors in different field such as family, friends, nationality as well as personal capitals such as economic, social and cultural ones which are all relevant to this concept.

The goal of the article at hand is examining the relation between social capital and cultural identity in the city of Kermanshah; it is worth noting that this is an Applied, Extensive, Microlevel and Cross-sectional survey. The method used is practical in which techniques such as measurement have been used and the tool for collecting data is questionnaires. The sample used includes 380 over-18-year-old residents of Kermanshah. In order to attain the main objective of the survey, various aspects of social capital such as trust, solidarity, participation, interaction and awareness as independent and dependent alternatives have been taken into account. According to the obtained results, the level of inclination to national identity among the residents of Kermanshah is more than average ($X=3.49$) and there is a meaningful, direct and positive connection between the independent and dependent alternatives.

Keywords: social capital, cultural identity, social trust, social solidarity, social participation, social awareness, social interaction.

Examining the Business Approach of the Higher Education in the Global Era

Zohreh Mottaghi - Mohammadreza Nili Ahmadabadi - Kamal Nosrati hashi

The process of globalization forms a new way of communication in the world. In this regard, global economy, as one of the products of this process, puts the society and the higher education with unavoidable fundamental changes, among which is the business approach of the higher education, examining which is in fact the purpose of this article. In this research, the concept of globalization, global economy and their outcomes are studied in the light of present sources and references as well as the accumulated documents and data. In the phase of analysis, the business of approach of the higher education and its consequences are inferred. The research findings show that in this regard the sale of education and university services are considered sources of income and the status of the universities determine the quality of education as well the selection of the students. The point to ponder is to separate this matter from similar ones as this visual, economic and social phenomenon is a complicated and multi-dimensional one in which it is not possible to ignore the cultural infra-structure. Otherwise, cultural education in the universities would be downgraded to a merely economic one which can pose serious threats to education and change its moral doctrine.

Keywords: globalization, global economy, higher education, university, academic capital.

Analyzing the Status of the Indicators of Global Education in the Contents of the Textbooks of the 6th Grade of Iranian Primary School

Hossein Najafi - Reza Jafary Harandi - Reza Vafaei

The research at hand aims at scrutinizing the position of the indicators of international education (growth and expansion, environment, culture, citizenship, hygiene and health, peace, equality and justice, information technology) in the contents of the textbooks of the 6th grade of Iran's primary schools. The method used is descriptive based on content analysis and approach is an applied one. With regards to the topic of the research and the limitations of the statistical society, sampling was done without. Thus, the statistical society is all the books publish in the year 2013 for the 6th grade

The article at hand is aimed at finding the roots of the culture of highlighting the significance of labor and the status of the worker in Islamic texts and narrations, and in this regard the speeches of the Supreme Leader as well as those of the late Imam Khomeini have been taken into consideration, as both of these two have had the rein of the Islamic society as Islamologists and adept faghihs and utilized their knowledge and expertise which are regarded as outstandingly important in the appreciation of the position of labor and the laborer in the view of Islamic governments.

Keywords: labor, laborer, Islam, the culture of labor

Globalization and the Challenges of the Educational System in the Face of the Modern Information Technologies

Hossein Froughinia - Seyed Yousof Seyed Mirzapour

The 21st Century is the century of information, knowledge and awareness and the information community is being formed. Knowledge is the most important wealth as well as the source of power in human, social and economic interactions. By using <learning> it becomes possible to use the treasure within in order to reach sustainable peace and then move towards a learning society which is accountable for the others. In this century the learners are considered <international citizens> who are living with each other in the <global village>, where they think, interact and cooperate with each other. As a matter of fact the world of today is rapidly undergoing changes on an international scale from an industrial society to an information one while simultaneously its economy is changing from a national to international one. Under such circumstances an educational system which is well-equipped with the latest information and communication technologies can play a pivotal role in the the growth and expansion of any country, so that they can reach more productivity, employment, and social welfare. In this article the challenges and the opportunities on the way ahead of the educational system, in the light of globalization, have been examined and in the end some solutions that can be used to fortify Iran's educational system have been presented.

Keywords: globalization, education, information technology, human development, knowledge

Vol.8 - No.80

July & Sep 2014

۲۲۴

The Virtual World and the Interaction of National and International Micro-identities

Majid Nejatpour - Kianoush Payfard - Seyed Mojtaba Mousavinejad - Seyed Asghar Ghasemi

With the expansion and growth of globalization of information and telecommunications, national micro-identities also managed to internationalize their culture, identity and requirements through using network and internet facilities as well as the virtual world. This article aims at answering this question: «What role does the virtual world play in the interaction of micro-identities and their formation in today's world?». In replying this question, it can be said that despite the fact that <locale> has lost its value in the shadow of electronic media, the value of <virtual space> has increased in a way that is has changed into an element via which direct cultural and identity interaction can take place. According to the findings, along with globalization of information and communication, national microidentities have been in place to have international dialog with the world; that is to say, global identities both weaken and strengthen microidentities throughout the world. The approach used in this method is documentary, analytical and descriptive.

Keywords: globalization, virtual space, national microidentities, global identities, identities> dialog.

«Delving into Religious Teachings for the Culture of Labor and Appreciation of the Status of the Worker «

Ali Mohammadian - Elaheh Gholizadeh

Working is one of the most basic and essential aspects of human's life as it clarifies the intrinsic mettle of human and activates their potential talents, thus, making the society a lively and aspiring one. Various human schools of thoughts have proffered different viewpoints on labor, yet among them, the view of Islam enjoys a salient position. In the culture of Islam, working is considered as a part of the way human is to tread upon to become closer to Allah and was thus always emphasized by the Holy Prophet (PBUH) and the 14 Impeccables.

The Status of Culture in the General Policy of the United States in the Middle East

Mostafa Mohammadi - Ghorbanali Mahbubi

Reaching to political, security and economic objectives, has always been among the most important goals of the countries in the edition and exertion of their foreign policy. Countries mainly and traditionally utilize a diplomacy based on political, military and economic approaches and instruments in order to reach their goals. Nevertheless, in the second half of the 20th century, relatively new approaches came into existence which emphasized more attention to be given into cultural methods as a means of attaining such goals by the authorities. Cultural diplomacy allows countries to be in direct contact with the people and authorities of other countries by using their key elements and the penetration tools. Penetrating the lay-people and bringing them to the international arena in order to put pressure on their governments are also taken into consideration.

After September 11 attacks, and as the muslims' hatred toward the US policis increased, the US government tried to make use of general and cultural diplomacy to ameliorate its picture before the muslims. Hence the article at hand, examines the status of culture in the policy of the US as well as its policies in this regard in the Middle East.

Keywords: diplomacy, culture, general diplomacy, cultural diplomacy, the United States of America, the Middle East, the world of Islam

The Personal Reasons for Poverty in the View of Quran and Hadith

Alireza Rashidi - Abolfaz Ahmadi - Roghayeh Shojaei - Aliasghar Bastani - Mohammad Rashidi

Islam regards human's life in welfare and peace their natural right and combats any obstacle that comes on the way to reach this goal. Hence, it gives its followers teachings, doing which will lead them to such a life accompanied by mental and physical health. «Poverty» is among the negative phenomena that is considered a threat for the human life. Economic schools have proposed various ways to fight it. However, they have not managed to remove it from human's life. On the other hand, Quran as the most complete Holy Book and the 14 Impeccables as Quran's interpreters and analyzers, explicate the reasons of this sinister phenomenon as an unfavorable happening. In this article, the various personal and individual reasons of poverty extracted from Quranic verses and Hadiths have been put forth; among them are lethargy, idleness, mismanagement and lack of planning, admonishing and blaming the world, wasting, betraying others' deposits, sins, unthankfulness to Allah, and poverty pretension. In this article, «poverty» is defined as destitution and disability to obviate one's basic needs in order to create a life in welfare and tranquility. The method used in this article is descriptive-analytical.

Keywords: poverty, Quran, Hadith.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

A Sociological Study of the Functional Changes of Religious Gatherings (Heyats)

Mehri Bahar - Abolfaz Ahmadi

This article aims at delving into the nature of the essence of religious Heyats, in the light of religious traditions and performances, with emphasis on the changes such gatherings have undergone in terms of their functionality. Moreover, two main types of religious Heyats which currently exist in Iran have been scrutinized based on five significant indicators as the main fundamentals of such religious gatherings: the elegy-citer (laudators), the audience, the object, the setting, the ambience and the context and content.

In this research the qualitative content analysis approach has been used and the statistical society of it are the videos of famous elegy-citers in Tehran, which have been filmed from during the last two decades.

Furthermore, it has been attempted to show that basic and functional alterations have taken place in such gatherings through scrutinizing them in the city of Tehran. This shows that the function of many such gatherings has changed from a religious one to an artistic one, or in some cases to a theatrical one, and that their purpose is now distant from the main religious purpose, the reasons of which have to be examined.

Keywords: Religious gatherings, traditional and non-traditional, functional, elegy-citer (laudator), the audience, object

